

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่ป่าชุมชน ห้วยทรายขาว จังหวัดลำพูน

The Management of Eco-Tourism In Huay Sai Kao Community Forest, Lamphun Province

อ. สุนัย บริสุทธิ*

ABSTRACT

The objectives of The Management of Eco-Tourism In Huay Sai Kao Community Forest, Lamphun Province study are 1) To develop Baan Tapapao community to potential eco-tourism destination 2) To prepare the community leaders and villagers for self management of eco-tourism with community participation 3) To study market opportunity to serve tourists with community activities.

The research methodologies are as follow:

1. Surveyed and collected data, studied documentary, consulting government expert, developed potential tourist destination. Helped finding tourist attraction, made depth interview including informal talks. Made additional training, seminar, brain storming, knowledge exchanging among the resident for two ways communication. Built up eco-tourism management direction with individual responsibility of participants. Made tour activities, travel trails, tour programs, landscape, built up facilities and services. Participated with community in regard of flora & fauna, and herbs knowledge
2. Used questionnaire to collect information from tour agency and tour guide.
3. Made familiarization trip and used questionnaire with tourist samples.

Results of the study were:

1. Community leaders and villagers were able to create tour activities inside their village and the area of Huay Sai Kao community forest such as hiking trail, study honey bee collecting and tracking hog boar, forest survival- such as cooking rice in bamboo, transferring local rites and believes, studying way of life, visiting community agriculture area, oxcart riding, learning cooking and testing distinguish local specialty.
2. Community leaders and villagers set up home stay which was guaranteed by minister of tourism and sports as the first standard home stay of Lamphun.
3. The community set up own tourism system including fair benefit sharing for individually participant and community return.
4. Set up community committee with particular response to manage tourism services.
5. Published Huay Sai Kao Community Forest as a potential eco-tourism destination through CD Rom.
6. Made map of Huay Sai Kao Community Forest hiking trail.
7. Set up knowledge center to house study of local herb medicine, herb usage, local believes (in protecting life and to relay forest stories)
8. Made marketing plan with year round tour activities
9. Set up rules for protecting environment and tour destination to sustainable carry.

* หัวหน้าภาควิชาการจัดการการท่องเที่ยว คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเตอร์

คำสำคัญ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการป่าชุมชน

บทนำ

ป่าชุมชนห้วยทรายขาวเคยทรุดโทรมถึงขั้นวิกฤต ต้นไม้ใหญ่ถูกตัดจนหมดป่าทำให้ลำธารแห้งเหือดเพราะการสัมปทานป่าไม้เพื่อทำไม้หมอนและฟืนรถไฟ รวมทั้งชาวบ้านได้ตัดไม้ทำเฟอร์นิเจอร์ และของใช้เพื่อการพาณิชย์ ชาวบ้านที่เคยอาศัยอยู่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่นปล่อยให้บริเวณดังกล่าวรกร้างไป ต่อมามีคนกลุ่มหนึ่งอพยพมาจากเมืองสิบสองปันนา สาธารณรัฐประชาชนจีนเข้ามาอยู่แทนที่ และได้เห็นความสำคัญของป่าจึงได้ร่วมกันเร่งปลูกป่าโดยใช้เวลาหลายสิบปีจนทำให้ผืนป่ากลับคืนสภาพอุดมสมบูรณ์ดังเดิม จนได้รับรางวัล "ลูกโลกสีเขียว" เมื่อปีพ.ศ. 2545 ด้านป่าต้นน้ำของชุมชน พื้นที่ป่ามีกว่า 8,000 ไร่ ตั้งอยู่ห่างจากจังหวัดเชียงใหม่เพียง 52 กิโลเมตร คนในหมู่บ้านทาป่าเปาของกลุ่มนี้มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเป็นแบบไทลื้อ สำเนียงคล้ายกับภาษา "ยอง" ปัจจุบันมีประชากรกว่า 800 คน จำนวน 209 ครัวเรือน ประชาชนร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาทำสวน (สวนลำไย) นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด คนในชุมชนยังเชื่อเรื่องผีสิงเทวดา โดย เดือน 9 แรม 9 ค่ำ ของทุกปี จะมีการเลี้ยงผีเสื้อบ้านและเจ้านายเพื่อปกป้องรักษาและขอโชคลาภ ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันแบบพี่น้องพึ่งพาอาศัย มีการลงแขกลงนาช่วยเหลือกัน คนในชุมชนมักจะพูดคุยกหรือแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยยึดถือเอาบรรทัด 3 อันประกอบด้วย บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นที่ตั้งและใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาของหมู่บ้านมาโดยตลอด

จากภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้คนในบ้านทาป่าเปามีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก รายได้จากการทำสวนลำไย ทำไร่ทำนา และเก็บของป่าขายมีความไม่แน่นอน ทำให้ผู้นำชุมชน และชาวบ้านของชุมชนบ้านทาป่าเปาเริ่มหาทางออกในการเสริมสร้างรายได้ให้เพียงพอแก่การดำรงชีวิต

คณะผู้วิจัยเห็นว่าเพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของป่าอันอุดมสมบูรณ์ในป่าชุมชนห้วยทรายขาว บ้านทาป่าเปา จังหวัดลำพูนต้องเสื่อมโทรมลงไปอีกครั้งเพราะความจำเป็นด้านเศรษฐกิจของชาวบ้านที่อาจต้องตัดไม้เพื่อการยังชีพ จึงทำให้เกิดการวิจัยนี้ขึ้น เพื่อศึกษาค้นคว้าด้านการส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนและชาวบ้านทาป่าเปามีรายได้และจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยมุ่งเน้นที่ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการท่องเที่ยว อันนำไปสู่การส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ได้อย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการคือ

- 1) พัฒนาป่าชุมชนห้วยทรายขาว จังหวัดลำพูนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ
- 2) เตรียมความพร้อมของผู้นำชุมชนและชาวบ้านให้สามารถจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) ศึกษาโอกาสทางการตลาดในการนำนักท่องเที่ยวเข้าไปใช้บริการการท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น

วิธีการวิจัย

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการสัมภาษณ์ผู้รู้ และผู้อาวุโสในหมู่บ้าน การแสดงความคิดเห็นจากผู้เข้าประชุม สัมมนา และอบรม และใช้แบบสอบถามสำรวจจากนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และมัคคุเทศก์

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากการศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์จากเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1 กลุ่มประชากรที่เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตบ้านทาป่าเปา ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้นำชุมชนหรือคณะกรรมการชุดต่างๆ ของหมู่บ้าน เช่น คณะกรรมการป่าชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการวัด คณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ ตัวแทนชาวบ้าน และผู้สนใจ ฯลฯ

2.2 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการในแหล่งท่องเที่ยวบริเวณป่าชุมชนห้วยทรายขาว อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน โดยกลุ่มตัวอย่างใช้นักท่องเที่ยวที่กำลังเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว

2.3 บริษัทนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ และลำพูน เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการขอความร่วมมือจากสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวให้ส่งรายชื่อผู้ประกอบการ และมัคคุเทศก์เข้าร่วมให้ข้อมูล

3. เครื่องมือในการศึกษา และการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้กำหนดเครื่องมือไว้ 3 กลุ่มซึ่งแบ่งตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้คือ

3.1 การเก็บข้อมูลด้านการพัฒนาป่าชุมชนห้วยทรายขาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพ ได้แก่ การประชุมผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน การสำรวจและจัดเก็บข้อมูลแบบองค์รวมของชุมชนและป่าชุมชน การสำรวจสภาพป่า การสัมภาษณ์เจาะลึก การวิเคราะห์วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม การบวงสรวง ภูมิปัญญาจากผู้รู้และผู้อาวุโส ในหมู่บ้าน การสัมภาษณ์ และประชุมระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อเก็บข้อมูลแบบสื่อสารสองทาง (Two Way Communication) การจัดประชุมแบบ Focus Group Discussion รวมทั้งการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และร่วมกับชุมชนในการจัดองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพันธุ์และสรรพคุณต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับสัตว์ป่าที่มีอยู่ ป้ายสื่อความ คู่มือเดินป่า แผนที่ ปฏิทินการท่องเที่ยว และสถิติภาพเคลื่อนไหว นำเสนอเรื่องราวเพื่อแนะนำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ป่าชุมชนห้วยทรายขาว

3.2 ด้านความพร้อมของผู้นำชุมชนและชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การจัดการอบรมเสริมความรู้พิเศษ จัดกิจกรรมอบรมเสริมความรู้ให้แก่คนในชุมชน 3 กลุ่ม คือ ผู้รับผิดชอบการท่องเที่ยวของชุมชนผู้สื่อความและผู้นำทาง และชาวบ้าน และคนในชุมชน นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการทัศนศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้คนในชุมชนได้ศึกษาดูงานการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

3.3 การศึกษาโอกาสทางการตลาดในการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาไปใช้บริการการท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมกันจัดขึ้น ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ

- เก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเป้าหมาย
- เก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลข้อมูล

4.1 ข้อมูลด้านป่าชุมชน และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ใช้วิธีการบรรยาย

4.2 ข้อมูลด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใช้การวิเคราะห์สรุปความคิดเห็นของชุมชน หลังจากที่ได้มีการอบรมเสริมความรู้แล้ว นอกจากนี้ยังใช้การวิเคราะห์สรุปความคิดเห็นที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในบ้านทาบ่าเปา จังหวัดลำพูน

4.3 ข้อมูลด้านความพร้อมของผู้นำชุมชนและชาวบ้านใช้การวิเคราะห์และสรุปประเมินจากการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชน

4.4 ข้อมูลด้านโอกาสทางการตลาดที่รวบรวมจากนักท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows (Statistic Package for Social Science) ในการวิเคราะห์หาค่าการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการจัดกิจกรรมให้แก่ผู้นำชุมชน และชาวบ้านทาบ่าเปาได้เรียนรู้ด้านการพัฒนาให้ป่าชุมชนห้วยทรายขาว และหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ผลการศึกษาสรุปได้ ดังนี้คือ

1. การค้นหาจุดขายของป่าชุมชนห้วยทรายขาว

จากการจัดเวทีชาวบ้าน และการเดินสำรวจป่าร่วมกับชาวบ้าน ทำให้ค้นพบสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่นำมากำหนดเป็นจุดขายนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การทุ่งข้าวในกระบอกไม้ไผ่ การยิงชีพในป่า การเก็บน้ำผึ้งป่า การนำชมต้นไม้รูปร่างประหลาด เป็นรูปทรงต่างๆ ที่หาได้อย่างเพิลิดเพลิด และการศึกษาพันธุ์ไม้ พันธุ์สัตว์ และสมุนไพรต่างๆ

2. การสร้างสำนักงานต้อนรับนักท่องเที่ยว

ผู้นำชุมชนและชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างสำนักงานต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ตามธรรมชาติ

3. จัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว

คนในชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยวไว้คอยบริการแก่นักท่องเที่ยว และจัดเป็นโปรแกรมให้นักท่องเที่ยวได้เลือกได้ 3 เส้นทาง ซึ่งแต่ละเส้นทางจะมีการเปลี่ยนแปลงทุก 2 ปี เพื่อให้บริเวณพื้นที่มีการฟื้นตัว

4. การจัดบ้านพักสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (Home Stay)

ผู้นำและคนในชุมชนได้ร่วมกันจัดหมู่บ้านโฮมสเตย์ ตามที่ผู้วิจัยได้จัดอบรมให้ตามมาตรฐานของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และในเวลาต่อมาบ้านทาป่าเปาก็ได้ผ่านการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์จากกระทรวงการท่องเที่ยวฯ นับว่าเป็นโฮมสเตย์แห่งแรกของจังหวัดลำพูน อันนำมาซึ่งชื่อเสียงและความภาคภูมิใจให้แก่ชาวจังหวัดลำพูน

นอกจากนี้ชาวบ้านทาป่าเปายังสามารถบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยว เช่น การออกกฎระเบียบบ้านพักโฮมสเตย์ ห้วยทรายขาว ที่เจ้าของบ้านต้องปฏิบัติ การคิดค่าบริการบ้านพักโฮมสเตย์ การจัดสรรค่าตอบแทนแก่เจ้าบ้าน การคิดค่าบริการจัดการ และการตลาด การหักค่าบำรุงโครงการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

5. กิจกรรมนำชมป่าชุมชนห้วยทรายขาว

ผู้วิจัยได้อบรมเสริมความรู้ให้แก่กลุ่มผู้นำทางของท้องถิ่น ในเรื่องการนำชมป่า ข้อมูล และการถ่ายทอดข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การปฏิบัติตนของผู้นำทาง บุคลิกภาพ กิริยามารยาท การแต่งกาย การพูดจาติดต่อสื่อสารกับนักท่องเที่ยว การแสดงอภินิหารน้ำใจ ไมตรี และแนวทางการตอบสนองความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มเดินป่า

จากการจัดเวทีประชุมระดมความคิดเห็นทำให้สามารถกำหนดแนวปฏิบัติและกฎระเบียบของผู้นำทาง กฎระเบียบของนักท่องเที่ยว การคิดค่าใช้จ่าย และการหักค่าใช้จ่ายไว้ที่กองกลาง การคิดค่าบำรุงโครงการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

6. ความพร้อมของผู้นำชุมชน และชาวบ้านในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

คณะวิจัยร่วมกับผู้นำชุมชน และชาวบ้านจัดอบรมเสริมความรู้พิเศษ เพื่อสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ด้านการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ด้านความรู้เกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ด้านการจัดองค์กรเพื่อบริหารธุรกิจท่องเที่ยว ด้านการให้บริการนักท่องเที่ยว ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ และด้านการเงิน การบัญชีไปแล้วนั้น ส่งผลให้ชุมชนบ้านทาป่าเปามีการเตรียมการด้านบุคลากรเพื่อการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวของป่าชุมชนห้วยทรายขาว

7. คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวในป่าชุมชนห้วยทรายขาว

ชาวบ้านทาป่าเปาได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน โดยมีนายไพฑูรย์ จำหงส์เป็นประธาน และคณะกรรมการประกอบด้วยประธานจากฝ่ายต่างๆ อีก 5 ฝ่าย ได้แก่ คณะกรรมการบริหารการท่องเที่ยว ตลาด และประชาสัมพันธ์ มีนายปรัชญา ประจันบานเป็นประธานกรรมการ คณะกรรมการฝ่ายโฮมสเตย์ คณะกรรมการฝ่ายนำชมป่า คณะกรรมการฝ่ายกิจกรรม คณะกรรมการฝ่ายต้อนรับ

8. โครงสร้างการบริหารจัดการหมู่บ้านท่องเที่ยว

จากการฝึกอบรมเสริมความรู้เรื่องการจัดองค์กรทำให้ชาวบ้านทาป่าเปาได้ร่วมกันจัดแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ และจัดทำโครงสร้างการบริหารองค์กร

9. ดูนงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการนำชาวบ้านทาป่าเปา จังหวัดลำพูนจำนวนประมาณ 100 คนไปทัศนศึกษาดูงานการจัดการการท่องเที่ยวที่บ้านแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2548 ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องการจัดหมู่บ้านท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของข้อดีข้อเสียของการท่องเที่ยว และแนวทางป้องกันผลกระทบจากนักท่องเที่ยว

10. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการจัดกิจกรรมร่วมปลูกป่า เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2548 ส่งผลให้ ผู้นำและชาวบ้านจำนวน 50 คนผู้วิจัย อาจารย์ นักศึกษา ภาควิชาการจัดการท่องเที่ยวจากมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์นจำนวน 120 คน และอาจารย์ นักศึกษา จากภาควิชาการจัดการอุตสาหกรรม จำนวน 15 คน ได้รับการปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และร่วมกันปลูกป่าที่ป่าชุมชนห้วยทรายขาว จำนวนประมาณ 3,000 ต้น

11. แผนการตลาดของบ้านทาปาเปา จังหวัดลำพูน

จากการประชุม และอบรมเสริมความรู้เรื่องการดำเนินการตลาดเชิงรุกให้แก่ผู้นำชุมชน และคณะกรรมการฝ่ายการตลาด และประชาสัมพันธ์ของป่าชุมชนห้วยทรายขาว คณะกรรมการฝ่ายการตลาดและประชาสัมพันธ์ได้จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนการตลาดของป่าชุมชนห้วยทรายขาว

12. การทดสอบศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดให้มีการทดสอบโปรแกรมเดินป่าเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และทดสอบการให้บริการของผู้นำทาง หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นขึ้นจำนวน 3 ครั้ง โดยนำผลการทดสอบชุมชนได้นำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การบริการนักท่องเที่ยวสมบูรณ์แบบ และส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

13. ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในป่าชุมชนห้วยทรายขาว

หลังจากกิจกรรมพัฒนาให้ป่าชุมชนห้วยทรายขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดอบรมเสริมความรู้พิเศษให้แก่คนในชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวได้แล้ว ผู้วิจัยจึงได้สำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและมัคคุเทศก์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสรุปรายละเอียดได้ ดังต่อไปนี้คือ

- ช่วงอายุของนักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มวัยที่มีอายุระหว่าง 25-34 ปี ถึงร้อยละ 87.5
- นักท่องเที่ยวที่ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่มาจากทวีปยุโรป ร้อยละ 55.5 รองลงมาจากทวีปออสเตรเลีย/นิวซีแลนด์ ร้อยละ 22.2 ทวีปอเมริกา และทวีปเอเชียมีจำนวนเท่ากันคือร้อยละ 11.1
- นักท่องเที่ยวที่ชอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศส่วนใหญ่เดินทางมาจากประเทศ อเมริกา ออสเตรเลีย อิสราเอล เนเธอร์แลนด์ สเปน อังกฤษ ญี่ปุ่น แอฟริกา ฝรั่งเศส
- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวนิยมมากที่สุดคือการเดินป่าและการดูนก ร้อยละ 27.6 และ 25.9 ตามลำดับ รองลงมาเป็นการขี่จักรยานในป่า ร้อยละ 15.5 และ ศึกษาพันธุ์ไม้สมุนไพร ร้อยละ 10.3
- นักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชอบใช้เวลาในการท่องเที่ยว 3 วัน 2 คืน รองลงมาคือ 2 วัน 1 คืน ร้อยละ 33.3 และ เดินทางไปกลับภายใน 1 วัน ร้อยละ 11.1
- นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 ระบุว่าอัตราค่าบริการที่นักท่องเที่ยวสามารถจ่ายได้อยู่ที่ราคา 1,200 - 1,300 บาท ต่อวัน รองลงมาอยู่ที่ราคาตั้งแต่ 1,300 ถึงมากกว่า 1,800 บาท ร้อยละ 12.5
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยว ร้อยละ 52.5 ระบุว่าขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่จัดให้ หากกิจกรรมน่าสนใจ นักท่องเที่ยวจะเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว รองลงมาคือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ร้อยละ 30
- ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 50 ระบุว่าช่องทางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้ผลที่สุดคือทาง Website รองลงมาเป็นแผ่นพับประชาสัมพันธ์ ร้อยละ 21.4 นิตยสาร ร้อยละ 14.3 หนังสือพิมพ์และโปสเตอร์ ร้อยละ 7.1 เท่ากัน
- ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในป่าชุมชนห้วยทรายขาวที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมได้นั้นประกอบด้วยหลายๆ ส่วนได้แก่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ยังไม่มีผู้ใดเข้าไปถึง ร้อยละ 19.4 การมีบ้านพักโฮมสเตย์ ร้อยละ 16.1 อยู่ใกล้เชียงใหม่ มีการศึกษาความรู้เกี่ยวกับเห็ดต่างๆ ร้อยละ 12.9 เท่ากัน และองค์ประกอบอื่นๆ อีกเช่นการเก็บน้ำผึ้ง ป่า การศึกษาพันธุ์ไม้สมุนไพร ศึกษาการขี่จักรยานในป่า
- ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าสิ่งที่ทำให้ป่าชุมชนห้วยทรายขาวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ได้รับความนิยมนั้น ควรประกอบด้วย

- 1) จัดกิจกรรมด้านประเพณี และวิถีชีวิตที่เป็นจุดเด่นแสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชนตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน
- 2) จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ และตื่นเต้นที่มีความแตกต่างจากที่อื่นๆ
- 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์ป่าชุมชนห้วยทรายขาวให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปให้มากยิ่งขึ้น และส่งรายละเอียดข้อมูลไปยังบริษัทนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ได้รับทราบ เพื่อจะได้ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

4) ในส่วนของชุมชนจะต้องสร้างความเข้มแข็ง รักษาวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมให้ดำรงอยู่อย่างยาวนาน และรักษาสภาพแวดล้อมทั้งภายในชุมชน และป่าชุมชนให้อยู่ในเกณฑ์ดี และมีการพัฒนาไปในทางที่ดียิ่งขึ้น และกระตุ้นความต้องการมีส่วนร่วมของคนทุกฝ่ายในชุมชน

5) ชุมชนต้องสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบ

6) ควรจัดกิจกรรมเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ เช่น ของที่ระลึก เช่น ถ้วยที่ทำมาจากไม้ไฟให้นักท่องเที่ยวสามารถนำกลับไปใช้ที่บ้านได้

14. การสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างในการเที่ยวป่าชุมชนห้วยทรายขาว

จากการให้นักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างทดสอบเส้นทางท่องเที่ยวในป่าชุมชนห้วยทรายขาวที่ชุมชนบ้านทาป่าเปาพร้อมกัน จัดขึ้นสรุปผลได้ ดังต่อไปนี้คือ

ในภาพรวมแล้วนักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าป่าชุมชนห้วยทรายขาวมีศักยภาพในการจัดการเป็นแหล่งท่องเที่ยวค่อนข้างมาก (ค่าเฉลี่ย 3.99) โดยมีรายละเอียดดังนี้คือ กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเรื่องราว (Stories) เกี่ยวกับป่าแห่งนี้มีความน่าสนใจในระดับสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 4.4) รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างเห็นว่ากิจกรรมยังชีพในป่าที่น่าสนใจ ผู้นำทางอธิบายได้น่าสนใจ และการเดินป่าแห่งนี้มีความปลอดภัย (ค่าเฉลี่ย 4.3) รองลงมาเป็นเรื่องของความคุ้มค่าที่เดินทางไปท่องเที่ยว ผู้นำทางเอาใจใส่นักท่องเที่ยว (ค่าเฉลี่ย 4.2) ส่วนในเรื่องกิจกรรมและพิธีกรรมในการเก็บน้ำผึ้งป่า การศึกษาพันธุ์ไม้ในป่า ความรู้สึกได้พจญภัย และได้รับประสบการณ์ในการเดินป่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.1) นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังเห็นว่าสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้มีความน่าสนใจ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว และรู้สึกสนุกตื่นเต้นขณะท่องเที่ยวในป่า (ค่าเฉลี่ย 4.0) เป็นที่น่าสังเกตว่านักท่องเที่ยวกลุ่มตัวอย่างเห็นว่าราคาค่าบริการ (ค่าเฉลี่ย 3.0) ช่วงเวลาในการเดินป่า (ค่าเฉลี่ย 3.3) และความสะดวกในการเดินทาง (ค่าเฉลี่ย 3.9) มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลาง ซึ่งเรื่องนี้จะได้นำไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	จำนวน	ร้อยละ					ต่ำสุดMin	สูงสุดMax	ค่าเฉลี่ยMean	ส่วนเบี่ยงเบนSD
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
สถานที่ที่น่าสนใจ	33	27.3	45.5	27.3	-	-	3.00	5.00	4.0	.75
เดินทางสะดวก	33	36.4	27.3	27.3	9.1	-	2.00	5.00	3.9	1.01
ปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน	33	36.4	36.4	27.3	-	-	3.00	5.00	4.0	.80
คุ้มค่าที่เดินทางไป	33	54.3	18.2	27.3	-	-	3.00	5.00	4.2	.87
ช่วงเวลาที่เหมาะสม	33	18.2	18.2	45.5	18.2	-	2.00	5.00	3.3	.99
สิ่งดึงดูดใจในป่า	33	36.4	36.4	27.3	-	-	3.00	5.00	4.0	.80
ราคาเหมาะสม	33	-	27.3	63.6	9.1	-	1.00	4.00	3.0	.80
ระยะการเดินทาง	33	-	45.5	54.5	-	-	3.00	4.00	3.4	.50
เส้นทางเหมาะสม	33	27.3	36.4	36.4	-	-	3.00	5.00	3.9	.80
เรื่องราวเกี่ยวกับป่า	33	54.5	36.4	9.1	-	-	3.00	5.00	4.4	.66
กิจกรรมเก็บน้ำผึ้งป่า	33	27.3	63.6	9.1	-	-	3.00	5.00	4.1	.58
กิจกรรมยังชีพในป่า	33	54.5	27.3	18.2	-	-	3.00	5.00	4.3	.78
ศึกษาพันธุ์ไม้ในป่า	33	45.5	27.3	27.3	-	-	3.00	5.00	4.1	.84
ผู้นำทางมีการอธิบาย	33	45.5	45.5	9.1	-	-	3.00	5.00	4.3	.65
ผู้นำทางเอาใจใส่	33	36.4	54.5	9.1	-	-	3.00	5.00	4.2	.62
รู้สึกได้พจญภัย	33	27.3	63.6	9.1	-	-	3.00	5.00	4.1	.58
รู้สึกสนุกตื่นเต้น	33	27.3	45.5	27.3	-	-	3.00	5.00	4.0	.75
ประสบการณ์เดินป่า	33	36.4	45.5	18.2	-	-	3.00	5.00	4.1	.72
ป่ามีความปลอดภัย	33	45.5	45.5	9.1	-	-	3.00	5.00	4.3	.65
รวม	33	-	-	-	-	-	-	-	3.99	-

สรุป

ผลจากการวิจัยเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ป่าชุมชน ห้วยทรายขาว จังหวัดลำพูน สรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำชุมชน และชาวบ้านทาป่าเปามีความสามารถ และศักยภาพในการสร้างธุรกิจกรรมการท่องเที่ยวในหมู่บ้าน และในป่าห้วยทรายขาวได้ด้วยตัวเอง ตัวอย่างกิจกรรมได้แก่ การพาเดินป่าเพื่อศึกษาพันธุ์พืช และสัตว์ป่า การเก็บน้ำผึ้งป่า การตามรอยหมู่บ้าน การยังชีพในป่า เช่นการหุงข้าวในกระบอกไม้ไผ่ การถ่ายทอดพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ เกี่ยวกับป่า การศึกษาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น นำชมการเกษตรของหมู่บ้าน การนั่งเกวียนชมบ้านชาบบ้าน เรียนรู้การประกอบอาหาร และชิมรสชาติอาหารพื้นบ้านดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ ฯลฯ
2. ผู้นำชุมชน และคนในหมู่บ้านได้ร่วมกันจัดบ้านพักสัมพัฒนธรรมชนบท จนสามารถได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์จากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทำให้เป็นบ้านโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานแห่งแรกของจังหวัดลำพูน
3. มีระบบการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และกระจายรายได้อย่างทั่วถึงภายในหมู่บ้าน รวมทั้งมีการแบ่งรายได้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมของหมู่บ้าน และป่า
4. ชาวบ้านทาป่าเปามีการรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านในรูปคณะกรรมการ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันอย่างชัดเจน
5. มีการจัดทำวิดิทัศน์ เผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ป่าชุมชนห้วยทรายขาวขึ้นเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่บ้านทาป่าเปา จังหวัดลำพูน
6. มีแผนที่ และเส้นทางท่องเที่ยวเดินป่าห้วยทรายขาว
7. มีการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ของชาวบ้านทาป่าเปาขึ้น ได้แก่ ส่วนประกอบของตำรายาพื้นบ้าน สรรพคุณยาสมุนไพร ความเชื่อของชาวบ้านทาป่าเปาในเรื่องต่างๆ เช่น คาถาป้องกันภัย และเรื่องราวเกี่ยวกับป่า
8. ชุมชนมีแนวทางการจัดทำแผนการตลาดเพื่อใช้วางแผนดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนป่าชุมชนห้วยทรายขาว และบ้านทาป่าเปา โดยมีปฏิทินการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี
9. ชุมชนได้ร่วมกันออกกฎระเบียบเพื่อปกป้อง อนุรักษ์สภาพแวดล้อม และแหล่งท่องเที่ยวของตนให้คงอยู่ได้ตลอดไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของภาครัฐ เช่นสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว หรือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ควรนำข้อมูลนี้ไปศึกษาต่อยอดเพื่อให้การสนับสนุนการท่องเที่ยวที่ป่าชุมชนห้วยทรายขาวให้เป็นที่รู้จักในกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวที่มีจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) ทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนแห่งนี้มีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว และสามารถจัดการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง โดยชุมชนและอยู่ได้อย่างยั่งยืนตลอดไป
2. ควรมีการศึกษาติดตามผลกระทบหลังจากที่บ้านทาป่าเปาได้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว เช่น ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม ชีวิตความเป็นอยู่ นิเวศวิทยาในป่า ฯลฯ ทั้งในด้านบวก และลบ
3. ควรสนับสนุนให้ป่าชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน นักศึกษาด้านความเข้มแข็งและการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านการศึกษา พันธุ์ไม้ พันธุ์นก ด้านภูมิปัญญาสมุนไพร และด้านการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวโดยชุมชน. (2546). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สำนักงานภาค).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: บริษัทอัล ซาจำกัด .
- _____. (ม.ป.ป.). **แผนปฏิบัติการกิจการการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- _____. (ม.ป.ป.). **แผนปฏิบัติการพัฒนาบริการการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- กนิษฐา อยู่ถาวร. (2546). **การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบริเวณหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่ ส.ล. 8 (หนองแม่นา)**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ. (2525). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย: รายงานการวิจัย**. เชียงใหม่: ม.ป.พ.
- _____. (2530). **บรรยายการสรุปประชุมกลุ่มย่อย ผลกระทบของอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: ศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทับทิม สุวรรณประภา. (2541). **ความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). **เศรษฐกิจชนบทไทย**. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาชุมชน.
- ยศ ลันตสมบัติ และคณะ. (2544). **การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาองค์ความรู้ และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.
- ลี้ศึก ศรีสัตบุตร และคณะ. (2544). **โครงการวิจัยรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านถ้ำ หนองเบี้ย ต.ศรีดงเย็น อ.ไชยปราการ จ.เชียงใหม่**. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.
- ศิริพันธุ์ ไพโรจน์รัตน์. (2543). **ความพร้อมของผู้นำองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดเชียงราย**. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.). (2540). **รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย .
- สัมนาจัดตั้งองค์กรกลางด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว. (2540). **การจัดตั้งองค์กรกลางด้านการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว : การสัมมนา วันที่ 15-16 ธันวาคม 2540 ณ โรงแรมโรสการ์เด็น จังหวัดนครปฐม**. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย .
- สินธุ์ สโรบล และคณะ. (2545). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.
- _____. (2546). **การท่องเที่ยวโดยชุมชน: แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.
- สุวิทย์ นามแสง. (2536). **รายงานการวิจัยผลกระทบและปัญหาที่เกิดจากทัวร์ป่ากับบริบทและเงื่อนไขทางสังคม เฉพาะกรณี เชียงใหม่ เชียงราย และแม่ฮ่องสอน**. เชียงใหม่: องค์กรเครือข่ายการจัดการทรัพยากรภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ .
- Anderson/Fast Marketing Solution. (1996). **Ecotourism in Saskatchewan : State of Resource Report 1**. Canada: Saskatchewan Watchable Wildlife Association.
- แหล่งท่องเที่ยว จังหวัดลำพูน. (ม.ป.ป.) ค้นเมื่อ 12 มกราคม 2550, จาก www.baanjommyut.com /76north/ /lampoon/travel.html.